

L'evolució de l'espai centrista a Catalunya (1976-1982)

Joan B. CULLA

Universitat Autònoma de Barcelona

Working Paper n.4
Barcelona 1989

Davant l'enunciat d'aquesta exposició, crec que el primer que s'imposa és precisar-ne els límits. Sense intentar en absolut una definició teòrica del concepte de centrisme, utilitzaré aquí aquesta denominació per englobar les diverses opcions polítiques que, a la Catalunya del 1976 i anys successius, se situen entre la dreta explícitament nostàlgica i exaltadora del franquisme, per una banda, i aquelles forces que propugnen —amb més o menys versemblança— alguna mena de transformacions socioeconòmiques, per l'altre costat; dit en termes més simples i directes, entendre per espai centrista el comprès entre el territori que a partir del 1977 ocupa Alianza Popular, i els confins de la Convergència Democràtica inicial, tot admetent d'entrada els problemes que aquesta etiqueta presenta, i les objeccions que s'hi poden formular.

L'espai així delimitat es caracteritza, a la Catalunya del 1976, per una efervescència que és comuna a tot el conjunt de l'espectre polític, però que resulta aquí especialment nova, perquè tradueix la pressa dels sectors identificats, acomodats o passius amb el franquisme a organitzar-se políticament de cara als nous temps que ja s'endevinen i enfront d'una esquerra dominant dins les plataformes unitàries (Assemblea de Catalunya i, en menor mesura, Consell de Forces Polítiques), prestigiada per l'aurèola antifranquista i rodada en la clandestinitat. En aquestes condicions, l'espai centrista —o, si es vol, de la «dreta civilitzada»— és prolífic en iniciatives polítiques molt fràgils, a vegades fantasmagòriques, que, no havent passat encara pel test de les urnes, gaudeixen d'un cert predicament davant una premsa i una opinió pública fascinada per l'emergència del pluripartidisme.

Un repàs analític d'aquestes iniciatives podria començar pel Club Catalònia. Aquesta entitat pre-partidària, constituïda la tardor del 1975 sota la forma de societat civil, aplega en principi alguns grans noms del capitalisme català més tradicional: Joan Antoni Maragall, Josep Antoni Linati (director general d'Aigües de Barcelona), Higinio Torras Magem (president de Torras Hostench i d'*El Noticiero Universal*), Joan Alegre Marcet (president de FECSA), Jaume Carner Suñol (president de Banca Catalana), Ramon Guardans, Pau Roig Giralt, Carles Sentís Anfruns, Salvador Millet i Bel, Ignasi Ventosa Despujol, etc.; els uneix el rebuig del trencament democràtic, el temor a ser desbordats per la irrupció de les forces d'esquerra, i es declaren partidaris de la via evolutiva cap a la democràcia; reivindiquen el regionalisme, el monarquisme i el liberalisme, en la tradició històrica de la Lliga i amb la pretensió de ser l'eix del futur gran partit burgès català.

Tanmateix, les actituds una mica carrinclones del Club —en la seva declaració programàtica del gener de 1976 es parla sempre d'«estaments socials» i no de classes— i la tímidesa de la seva actuació enmig d'un període políticament

vertiginós expliquen potser les primerenques baixes i escissions que el Catalònia pateix: mentre membres tan destacats com Jaume Carner passen a Unió Democràtica, el març de 1976 Salvador Millet i Bel l'abandona per emprendre obertament la reconstrucció del partit de Cambó sota el nom de Lliga Liberal Catalana. El novembre de 1976, Josep Antoni Linati i Higiní Torras Magem també s'escindeixen per crear el Partit Democràtic Liberal Català, que en els mesos següents tendirà cap a l'entesa amb grups obertament neofranquistes (la Unió Catalana de Santiago Udina Martorell) fins a formar part, el juny del 1977, de la coalició Alianza Popular-Convivència Catalana, després del fracàs de la qual el PDLC es dissoldrà.

Pel que fa a l'originari Club Catalònia, aquest esdevé per fi, el febrer de 1977, Catalònia-Partit Polític Català sota la presidència de Joan Alegre Marçet, amb Ferran Giménez Artigues com a secretari general i Carles Sentís entre els seus militants; autodefinit com «de centre-dreta» i arborant un rebuig explícit de l'Estatut de 1932 i de la legitimitat del president Tarradellas, el Catalònia s'integra, l'abril del 1977, dins la coalició Concòrdia Catalana, impulsada per Joan Antoni Samaranch i de la que parlaré una mica més avall. Trenta dies abans de les eleccions, però, la irrupció de la plataforma governamental denominada Unión de Centro Democrático liquida Concòrdia Catalana; si bé Carles Sentís passa a encapçalar la candidatura ucedista per Barcelona, el Catalònia com a partit se'n desvincula, desisteix de concórrer a les urnes i, en la pràctica, desapareix.

Com ja s'ha dit, a partir del març-abril del 1976 l'economista Salvador Millet i Bel, l'advocat i exregidor barcelonès Octavi Saltor i Soler i altres militants d'abans del 1936 poc o gens compromesos amb el franquisme pretenen ressuscitar la Lliga, ara Lliga Liberal Catalana, que s'autodefineix demòcrata, liberal, atlantista i regionalista, però no sembla gaire capaç de superar el cercle de nostàlgics i de connectar amb el món empresarial o amb les classes mitjanes. Paral·lelament, i també des del març del 1976, existeix Acció Democràtica, embrió de partit liberal impulsat i dominat per un dels exponents de la nova burgesia forjada en el negoci immobiliari a l'escalf del porciolisme barcelonès, Josep Maria Figueras Bassols, amb Jordi Trias Sagnier. La complementarietat entre els mitjans econòmics i l'estil managerial d'aquest grup i el bagatge doctrinal i el pedigree històric de la Lliga propiciaran, el setembre de 1976, la fusió d'ambdós nuclis en una nova organització: Lliga de Catalunya (Partit Liberal Català).

Decidida a conquerir ràpidament el seu lloc al sol, la nova Lliga sota la batuta de l'empresari Josep M. Figueras realitza, durant el primer semestre del 1977, un costós desplegament propagandístic, s'adhereix a la Federació de Partidos Demócratas y Liberales de Joaquín Garrigues Walker i, a través d'ella, a la

Internacional Liberal, accepta l'Estatut de 1932 «com a punt de partida» i reconeix la legitimitat de Tarradellas, amb la qual cosa aproxima el seu llenguatge al de les instàncies unitàries de l'oposició rupturista. De cara a les eleccions del 15-J, el partit concentra els seus esforços en les circumscripcions de Barcelona i, sobretot, Girona, on Josep M. Figueras posa en joc una àmplia gamma de recursos per obtenir un escó de diputat.

Tot continuant la descripció dels moviments polítics registrats en l'espai centre-dretà durant la primera fase de la transició, cal referir-se al paper de l'aleshores president de la Diputació de Barcelona, Joan Antoni Samaranch. Des de finals del 1976, a la vista de la Ley para la Reforma Política i del rumb inexorable del país cap al parlamentarisme, aquest personatge abandona l'associació «movimentista» Unión del Pueblo Español (UDPE) i es treu de la màniga un Partit Conservador de Catalunya que ha de ser la primera pedra d'una operació més ambiciosa. En efecte, flanquejat per diputats provincials com Marcel·lí Moreta o Jacint Ballesté i comptant amb el recolzament de la xarxa de poders locals constituïda pels consistoris franquistes, Samaranch promou tot seguit la coalició entre el seu Partit Conservador, el Catalònia i un fantasmal Partido Social Regionalista de nissaga carlina, sota el rètol de Concòrdia Catalana, que durant la primavera del 1977 omplirà els carrers d'una propaganda més recordada pels seus estridents colors groc i negre que pels seus anodins eslògans: «Fem el futur amb Concòrdia», «El seny d'avui», etc. Per la procedència dels seus homes i per l'esvaït autonomisme que els fa reivindicar la Mancomunitat enfront de la Generalitat, Concòrdia es dibuixarà per un moment com l'opció del govern Suárez a Barcelona amb vista a la imminent confrontació electoral. Tanmateix, la decisió de darrera hora d'imposar arreu el rètol d'Unión de Centro Democrático comporta el naufragi del projecte local Concòrdia Catalana; un naufragi daurat, certament, perquè molts dels que hi estaven implicats s'integren còmodament en la plataforma ucedista - com els diputats provincials Moreta i Vicenç Capdevila, candidats governamentals per Barcelona el 15-J, mentre Joan Antoni Samaranch obté, el mateix juny del 1977, el premi de consolació de l'ambaixada d'Espanya a Moscou.

Per altra banda, el febrer de 1977 s'ha presentat el Partit Popular de Catalunya. Es tracta de la secció catalana del Partido Popular que, des del novembre anterior, impulsen a nivell estatal els exministres José María de Areilza i Pío Cabanillas, si bé al Principat la no vinculació dels seus màxims promotors — l'advocat monàrquic i antifranquista Antoni de Senillosa, Magí Pont Mestre, Xavier Garriga... — amb el règim dictatorial dóna al PP de C una més gran credibilitat. De la seva vaguetat ideològica i programàtica, que barreja referències democristianes, liberals i fins socialdemòcrates, sobresurten una actitud recelosa envers el nacionalisme català —«No nos sirve el estatuto de 1932. Queremos un estatuto sin

rencores ni revanchas», «basta ya de políticas localistas que parecen resentimientos de aldeano...»— i el propòsit d'entesa amb els afins, de formar «una gran coalición electoral», «un centro de signo democrático inequívoco» estès entre el franquisme i el marxisme.

A Espanya, el PP intenta aquesta empresa, al marge del poder, durant els primers mesos de 1977 i sota el nom de Centro Democrático, però el seu fracàs deixarà als «populars», ja en vigílies de les eleccions del juny, a la mercè del liderat d'Adolfo Suárez, que els imposa la integració subordinada en la UCD. Només s'hi neguen José María de Areilza i alguns fidels, entre els quals el Partit Popular de Catalunya, que resta així al marge de l'operació centrista governamental i sense possibilitats, ja de concórrer als comicis per compte propi. Després d'aquest episodi, i potser per una explicable reacció antiucedista, tant el PP de C com el nou partit estatal d'Areilza (Acción Ciudadana Liberal) sembla desplaçar-se durant el 1978 cap a la dreta, fins al punt de pactar amb Alianza Popular una Coalición Democrática de cara a les convocatòries electorals del 1979. El Partit Popular de Catalunya aportarà a l'entesa el cap de llista per Barcelona a les legislatives Antoni de Senillosa, que resultarà elegit com a únic diputat de la coalició a Catalunya, però aquest modestíssim triomf és el cant de cigne del PP de C, que a partir d'aleshores dilueix la seva identitat sense deixar rastre.

D'aparició primerenca (gener del 1976) i paper marginal, Democràcia Social Cristiana de Catalunya té les seves arrels en la democràcia cristiana gilroblista dels últims lustres de la dictadura, si bé després que el 1975 Gil Robles creés la Federación Popular Democrática, una part dels seus seguidors catalans decidiren desmarcar-se per massa esquerrana i constituir un partit independent, que podríem descriure com a democristià conservador sense concomitàncies amb el franquisme. El nucli promotor el formen Antoni Miserachs Rigalt i el seu fill, Pau Miserachs Sala, Ignasi de Prada, Pere Sols García, etc., i el partit es manté al marge dels organismes unitaris de l'oposició, perquè és contrari a qualsevol pacte amb els comunistes.

El novembre de 1976, però, la Democràcia Social Cristiana viu una important crisi interna, amb la sortida dels Miserachs (els quals s'incorporaran a ERC) i l'ascens a la direcció de Pere Martí i Codina i Xavier Llobet i Furró, que s'adhereixen ràpidament a la Generalitat a l'exili i aborden les eleccions del 1977 amb un plantejament testimonial i una collita de prop de 10.000 vots. Força activa durant el bienni 1977-79, amb presència a la premsa, presentació d'esmenes al projecte d'Estatut i una avortada coalició amb Alianza Popular i altres nuclis dretans, la DSCC torna a provar sort electoral en solitari el 1979, tant a les legislatives (menys de 5.000 vots al Congrés, i el doble al Senat) com a les

municipals, on presenta per Barcelona l'exdelegat de serveis de Porcioles, Esteve Bassols Montserrat, i obté amb prou feines 3.000 vots. Després d'això, la darrera i sorprenent notícia que en tenim és la decisió del partit, el febrer de 1980, de no presentar-se a les imminents eleccions autonòmiques i donar suport a Esquerra Republicana.

Una iniciativa més conscient, representativa del sector empresarial i professional jove, europeista i dinàmic que s'aplega entorn del Cercle d'Economia, de la Jove Cambra o de la Lliga Europea de Cooperació Econòmica (LECE) és la que es presenta el febrer de 1976 sota el nom de Partit de Centre Català. Hi figuren Joan Mas Cantí —president—, Joaquim Molins i Amat —secretari general—, Carles Ferrer Salat, Carles Güell de Sentmenat, Jordi Planasdemunt, Lluís Figa Faura, Vicenç Oller i d'altres, persones totes elles no vinculades ni al franquisme ni a l'oposició clandestina, i amb una imatge que els comentaristes de l'època qualifiquen de «giscardiana»; el seu programa es pot definir com liberal avançat, federalista i, pel que fa al canvi polític, molt pròxim a les tesis del Consell de Forces Polítiques.

En aquestes condicions, era lògic que el CC cerqués les aliances cap a la seva esquerra, i que, el gener de 1977, formalitzés amb Unió Democràtica un «bloc de centre» que es concretaria, de cara a les eleccions del 15-J, en la coalició Unió de Centre i la Democràcia Cristiana a Catalunya.

Pel que fa a Unió Democràtica de Catalunya, no és ni necessari ni possible resumir-ne aquí la història des del 1931. Serà suficient subratllar el seu ininterromput compromís antifranquista i nacionalista català, la presència des del 1966 en els successius organismes unitaris de l'oposició democràtica, al costat de socialistes, comunistes i altres forces, i la pertinença des del 1973 a l'Equip Demòcrata-Cristià de l'Estat Espanyol, que propugna el trencament democràtic i se situa en la tendència més progressista de la DC europea.

Després d'haver participat des del novembre de 1974 en les primeres passes d'una Convergència Democràtica concebuda encara com a moviment obert i plural, la gradual transformació d'aquesta en un partit unificat sota la direcció de Jordi Pujol fa que, el febrer de 1976, UDC es desvinculi del procés, gelosa de la pròpia identitat i decidida a tirar endavant un projecte polític autònom. Reforçada tot seguit per la incorporació d'adeptes catalans de Gil-Robles i de Ruiz-Giménez, i fins del col·lectiu «Seny Nou» —equivalent al grup Tácito madrileny dels Landelino Lavilla o José Luis Álvarez—, amb tota mena d'homologacions internacionals i fortament liderada per Anton Cañellas, el principal problema d'Unió al llarg del 1976 és, probablement, la dissonància entre el seu progressisme ideològic —el partit parla,

en aquest període, de «socialisme comunitari i personalista», d'«autogestió de les empreses», de «socialització dels mitjans de producció»— i el tarannà molt més moderat dels sectors socials petitburgesos que pretén representar.

Potser per corregir aquest distanciament, la cúpula d'Unió Democràtica pacta el gener de 1977 una aliança amb el nucli de la burgesia mitjana i professional que és el Centre Català. Al si del partit, determinats sectors haurien preferit una decantació cap al centre-dreta, i la campanya electoral de la Unió del Centre i la Democràcia Cristiana tindrà un contingut molt tebi i anodí en tots els terrenys (defensa de l'«economia social de mercat», «catalanisme obert i no exclouent per a ningú», «el canvi sense ruptures...»).

Abans de completar la panoràmica de l'espai centrista el 1976-77 ens resta parlar d'Esquerra Democràtica de Catalunya. Es tracta d'un partit de quadres format el 1975 —inicialment, temptejà el nom de Partit Liberal Català— i encapçalat per Ramon Trias Fargas, Jaume Casanovas, Josep Pi-Sunyer i Macià Alavedra, reconegut per la Internacional Liberal i membre fundador del Consell de Forces Polítiques de Catalunya, que pretén adscriure's a un liberalisme radical (propugna el federalisme, la cogestió, la nacionalització de grans empreses...) i representar la versió actualitzada de l'Esquerra Republicana històrica, tot i les seves notòries connexions amb els ambients econòmics i empresarials catalans.

L'abril de 1976, EDC sofreix l'escissió, més personalista que ideològica, del seu número dos, Jaume Casanovas, el qual constituirà pocs mesos després el Partit Social Demòcrata de Catalunya, minúscula formació que s'autodefineix com d'esquerra liberal i que s'integra dins la Federación Social-Demócrata Española, liderada aleshores per Francisco Fernández Ordóñez i José Ramón Lasuén. El maig de 1977, el PSDC participa, amb el Partit Popular d'Antoni Senillosa, en la coalició local de Centre Democràtic finalment avortada per la UCD de Suárez, i inicia a partir d'aquell moment una trajectòria erràtica que el portarà, el 1979, a coaligar-se amb Esquerra Republicana i el Front Nacional de Catalunya.

Esquerra Democràtica, per la seva banda, pacta des de principis del 1977 amb Convergència Democràtica una entesa electoral que, ampliada després als pellaquistes del Partit Socialista de Catalunya (Reagrupament) i al Front Nacional, esdevindrà la coalició catalanista de centre-esquerra Pacte Democràtic per Catalunya.

* * *

Aquest panorama preelectoral, aquesta política «de laboratori» sofrirà, el juny de 1977, una commoció sísmica. La formació a darrera hora de les candidatures d'Unió de Centro Democrático, que a Catalunya es conjuminen en 48 hores, sense cap suport organitzat i en base només a alguns homes de Concòrdia Catalana i a independents addictes al president Suárez, com ara el catedràtic Manuel Jiménez de Parga, i l'obtenció per part d'aquestes llistes improvisades, gràcies al recolzament governamental, del 16,8% dels vots i de 9 diputats, capgira moltes expectatives i modifica moltes estratègies a l'interior del territori centre-dretà. Per contrast, la Unió del Centre i la Democràcia Cristiana ha aconseguit tot just un 5,6% dels vots i dos diputats, mentre la Lliga s'enfonsa en el ridícul, amb 19.500 vots (0,6% del total); com ja s'ha dit, també la Democràcia Social Cristiana resta un grupuscle testimonial.

A partir d'aquí, caldrà veure com reaccionen les diferents forces en presència davant aquest nou actor polític que és la UCD catalana, molt fràgil pel que fa a organització i a quadres, pobríssim en pedigree antifranquista i catalanista, però amb una considerable estrebada electoral i tots els altres atractius que sempre dóna l'exercici del poder.

En el si d'Esquerra Democràtica, el període postelectoral és ric en debats i tensions entorn de quina ha de ser la futura política d'aliances del partit. Si els rumors i oferiments de participació en un nou bloc de centre entorn de la UCD no troben ressò intern, la hipòtesi d'acostament a ERC resulta més conflictiva: el desembre de 1977, un grup de militants encapçalats per Josep Pi-Sunyer abandonen EDC i creen l'Agrupació Catalana d'Esquerra Liberal, a través de la qual s'incorporen a Esquerra Republicana l'agost de 1978. En darrer terme, però, la línia que preval és la de reforçar l'aliança privilegiada amb Convergència més enllà de la dissolució del Pacte Democràtic per Catalunya; una línia que culminarà el juny de 1978 amb la fusió de tots dos partits i la desaparició d'Esquerra Democràtica.

Tanmateix, els moviments principals es registren, com és lògic, entre els grans perdedors de les eleccions de 15-J: Lliga de Catalunya, Centre Català i Unió Democràtica. Intentaré analitzar-los per aquest ordre.

La desfeta de la Lliga, provocarà aviat la seva desintegració. Després de temptejar sense èxit una aproximació a Esquerra Democràtica i a Convergència, el sector més liberal es passa, a finals del 1977, al Centre Català, mentre Josep M. Figueras abandona gradualment l'activitat política i, el febrer de 1979, cancel·la la inscripció del partit en el registre d'associacions del Ministeri de l'Interior. Per la seva banda, Salvador Millet i Bel i l'ala més dretana, recuperant la denominació anterior de Lliga Liberal Catalana, conflueixen amb la Democràcia Social Cristiana,

alguns independents i l'Alianza Popular de López Rodó en la coalició Catalunya Democràtica, que volia ser una versió regionalitzada d'AP de cara als comicis del 1979, però topà amb el veto de la cúpula aliancista madrilenya i, per tant, naufragà. La ulterior presència de Millet i Bel al costat de López Rodó en els intents d'aquest de crear a finals del 1979, el nou partit Dreta Catalana, i el 1982 un Club Conservador són els darrers i patètics episodis de la fracassada resurrecció de la Lliga després del franquisme.

En els rengles del Centre Català, el veredict de les urnes fa entrar en crisi l'aliança bilateral amb els democristians de forma quasi immediata. De fet, dels dos diputats electes de la coalició, el del CC —Carles Güell de Sentmenat— ingressarà al grup mixt del Congrés, mentre el d'Unió —Anton Cañellas— s'integra dins la «minoria basco-catalana» formada pels diputats del Pacte Democràtic, ERC i PNB.

Essent evident, així mateix, la incapacitat del Centre Català per presentar-se tot sol a una nova confrontació electoral, la seva direcció es fixa com a objectiu estratègic, des de l'endemà del 15-J, la creació d'un nou i gran partit «català i arrelat a la realitat social que pretén representar, de centre i progressista» (segons les resolucions del primer Congrés del CC, octubre del 1977), un partit capaç d'arribar a regir-se en alternativa clara a la força mostrada per les esquerres socialistes i comunistes i que, per tant, ha d'incorporar necessàriament la important franja de vot suarista català. En conseqüència, el CC desenvolupa durant la segona meitat del 1977 negociacions d'aproximació amb la UCD a Catalunya i procura atraure a aquest procés a Unió Democràtica, mentre formula crides cada cop menys esperançades a CDC i EDC a fi que també contribueixin a configurar el «bloc central de la política catalana».

Tanmateix, la complicada crisi interna d'Unió Democràtica —m'hi referiré tot seguit—, les reticències d'un sector de la UCD catalana (M. Jiménez de Parga, Vicenç Capdevila...) a pactar igualitàriament amb grups fracassats a les urnes, i les reserves d'Adolfo Suárez a consentir la ruptura de la unitat orgànica de la UCD estatal per crear un partit autònom al Principat alenteixen la construcció del «nou centre» i fan que el CC resolgui tirar-ne endavant pel seu compte una primera fase.

Així, el març de 1978, el Centre Català —engrossit per bona part dels efectius de la Lliga de Catalunya—, un grup escindit d'UCD sota el liderat de Josep Miró i Ardèvol i amb la denominació Unió dels Demòcrata-Cristians de Catalunya-Club Jacques Maritain, la quasi totalitat dels militants del Partit Social Demòcrata —excepte Jaume Casanovas—, un pintoresc Partit del Poble Català, creació personal del regidor barcelonès Jacint Soler Padró des de l'agost del 1977, i

algunes personalitats independents s'apleguen en la Unió de Centre de Catalunya, que es defineix com un agrupament interclassista i interideològic de liberals, democristians i socialdemòcrates, decididament autonomista però no nacionalista i resolt a completar l'entesa amb els partits afins, «així com la lògica articulació amb l'alternativa de centre a nivell de la resta d'Espanya». Amb Carles Güell a la presidència i Joaquim Molins a la secretaria general, des del juny de 1978 el nou partit formalitza amb la UCD catalana un acord electoral de caràcter general al mateix temps que es constitueix un comitè d'enllaç paritari UCC-UCD amb la finalitat de coordinar l'acció política dels dos grups.

Al si d'Unió Democràtica, els pobres resultats del juny de 1977, agreujats pel desastre de la democràcia cristiana espanyola, han plantejat cruament la necessitat, si es vol assegurar la continuïtat del partit, de trobar aliats poderosos de cara a les properes confrontacions electorals; la qüestió de en quina direcció cal cercar-los fa aflorar tot seguit les divergències entre l'ala més progressista i nacionalista, inclinada cap al centre-esquerra (Marià Vila-Abadal, Ferran Camps, Francesc Borrell...) i l'ala conservadora, seduïda per l'aurèola governamental de la nova UCD i partidària de federar-s'hi, juntament amb el Centre Català.

El nucli més impacient d'aquest últim sector pren la iniciativa i, encapçalat per Josep Miró i Ardèvol i Simeó Miquel, planteja la batalla el setembre de 1977, en vigílies del 6è congrés d'Unió, però la reacció en la resta del partit i l'actitud no compromesa d'Anton Cañellas deixen els pro-ucedistes en ínfima minoria i no els permet més sortida que l'escissió. Des del mateix setembre de 1977, doncs, el petit grup de Miró i Ardèvol (disset militants, inicialment) funda la Unió dels Demòcrata-Cristians de Catalunya-Club Jacques Maritain, amb la qual s'integraran sis mesos després dins la Unió de Centre de Catalunya.

Tot i el tomb progressista i el reforçament de la identitat del partit que representà el seu 6è Congrés (octubre 1977), la crisi d'UDC no queda tancada amb aquest episodi. Durant els mesos següents, el diputat i màxima figura d'Unió, Anton Cañellas, es mostrarà més i més entusiasta de la construcció d'un «gran centre» que inclogui la UCD catalana, dirigida per Carles Sentís. En el conjunt d'UDC, però, aquesta posició no troba un suport superior al 15 o 20% de la militància, mentre la resta de l'organització es decanta per una federació de partits nacionalistes de centre-esquerra amb CDC i ERC o, si això no fos possible, per una aliança estable amb Convergència, rebutjant en tot cas el pacte amb grups «sucursalistes» o de sobirania no catalana.

Després d'un llarg període de progressiva explicitació dels desacords, de festeigs creixents de Cañellas amb UCC i UCD, d'advertiments i sancions al

diputat des de la direcció del seu partit, la ruptura es consuma la tardor del 1978, en el mateix moment que UDC formalitza amb CDC l'entesa electoral que donarà lloc a la coalició Convergència i Unió. L'11 i 12 de novembre d'aquell any, el 7è Congrés ordinari dels democristians resol l'expulsió de Cañellas, el qual promou immediatament, amb altres quadres i militants sortits també d'UDC (Francesc Blanch i Terrades, Santiago Guillén, Josep-Rafel Carreras de Nadal...) una plataforma pròpia i instrumental, la Unió Democràtica/Centre Ampli. Tot seguit, aquesta UDCA, s'incorpora com a tercer membre al comitè d'enllaç UCD-UCC, que esdevindrà al cap de poques setmanes coalició electoral Centristes de Catalunya-UCD.

De cara a les eleccions legislatives i municipals del març-abril de 1979, doncs, el panorama s'ha simplificat considerablement. Al marge de grups testimonials o pintorescos, la disputa de l'espai que venim analitzant queda reduïda a dues opcions bàsiques: la nacionalista de Convergència i Unió, lleugerament decantada a l'esquerra, i la més conservadora de CC-UCD, on els avantatges de l'articulació estatal i de la imatge de govern se sumen ara a la càrrega de catalanitat proporcionada pels Cañellas, Molins, Güell de Sentmenat, etc., i que no ha renunciat, encara, a atraure a la seva òrbita convergents i democristians. Que aquesta pretensió no era del tot descabdellada, ho indica l'escrutini de les legislatives de l'1 de març, en el que el centrisme suarista obté el 19% dels vots catalans, mentre el tàndem CDC-UDC s'ha d'acontentar amb un 16,1%.

Així les coses, ¿com s'explica que un any després, a les eleccions autonòmiques del març de 1980, la correlació de les forces de centre s'hagi capgirat profundament, amb una pujada de CiU fins el 27,7% i una caiguda del vot ucedista al 10,5%? Sens dubte, entre les causes hi ha la incapacitat de Centristes de Catalunya-UCD, al llarg de tot l'any 1979, per consolidar-se com una força cohesionada, autònoma i arrelada al país, capaç de barrar el pas a una possible majoria d'esquerres.

El procés d'unificació dels tres partits englobats en la coalició troba resistències dins d'UCD per part de sectors de l'aparell temorosos de perdre influència; a l'interior del partit suarista es manifesten també reflexos espanyolistes, i fortes lluites de personalitats entre figures de la «vella guàrdia» (Capdevila, Moreta...) i joves tecnòcrates tipus Joan Josep Folchi, el qual acabarà abandonant UCD el desembre de 1979. Sobretot, discrepàncies quant al repartiment del poder en el nou partit unificat i a la relació d'aquest amb Madrid fan que, a darreríssima hora, la Unió de Centre de Catalunya es retiri del procés. Per tant, el solemnement anunciat congrés d'unificació centrista, tingut a Girona el 22 de desembre del 1979, només «unifica» la UCD clàssica amb els 300 militants de la UDCA de Cañellas —

elegit president de la nova formació— i amb alguns despenjats d'UCC, com Joan Botanch o Jacint Soler Padró. Un fruit ben modest per a més de dos anys de treballs polítics, i que augurava els pobres resultats electorals del març de 1980.

Per la seva banda, la Unió de Centre de Catalunya, al preu de la baixa d'algunes destacades figures (Carles Güell, Joan Mas Cantí...) fa, sota la batuta de Molins i Miró i Ardèvol, una virada gradual cap a l'altre pol del centrisme; una virada que comença amb la renúncia a concórrer a les eleccions autonòmiques del 1980, segueix amb una crida quasi explícita a votar Pujol en aquells comicis, continua amb el pas del diputat Joaquim Molins a la Minoria Catalana del Congrés el setembre de 1980, i culmina amb el congrés de dissolució d'UCC, el març de 1981, i la subsegüent integració a Convergència Democràtica.

Tornant a Centristes de Catalunya, a partir del març de 1980 i sota els efectes del fracàs a les urnes, diversos factors n'erosionaran imparablement la imatge i el potencial. Una de les causes del desgast és el paper dels seus 18 diputats al Parlament de Catalunya, paper de suport aparentment gratuït i dòcil a CiU, ordenat des d'UCD-Madrid a canvi del recolzament de la Minoria Catalana al govern central. D'altra banda, la manca de democràcia interna; les ingerències de la cúpula ucedista estatal i la mateixa inestabilitat d'aquesta (gener de 1981, dimissió del president Suárez; febrer de 1981, tempestuós 2n Congrés d'UCD a Palma de Mallorca, amb l'elecció d'Agustín Rodríguez Sahagún per a la presidència del partit; novembre de 1981, substitució d'aquest pel mateix president del govern, Leopoldo Calvo Sotelo; juliol de 1982, ascens a la presidència del partit de Landelino Lavilla...) propicien les querelles entre diverses i volàtils tendències que la premsa qualifica de «progressistes», «reformistes», «democristians», «renovadors», «oficialistes», etc., creant una atmosfera de desgavell crònic que l'exministre i president de CC a Barcelona, Eduard Punset, resumia l'agost de 1981 afirmant que «la alternativa de centro en Cataluña aún está por hacer»; el clima d'enfrontaments del 2n Congrés de CC-UCD, celebrat a Lleida a finals de gener de 1982, en seria una bona prova.

L'efecte més directe de tot això, sumat a la polèmica entorn de la LOAPA, és un degoteig de baixes cap a Unió Democràtica (Marcel·lí Moreta), a l'òrbita convergent (Josep Arnau, Eduard Punset...) o cap a la vida privada, i fins s'esbossen projectes de ressuscitar la UCD catalana originària, abandonant Centristes com un camí sense sortida. El degoteig esdevindrà desbandada quan la crisi general de la UCD espanyola entri en la fase de la descomposició.

Els primers a escindir-se són, el novembre de 1981, els socialdemòcrates de Francisco Fernández Ordóñez, que el març de 1982 constitueixen el Partido de

Acción Democrática. La seva incidència a Catalunya és escassa, i mínima en els rengles ucedistes, tot i que el seu secretari general, Jordi Ventura, assegurés tenir mil militants l'abril de 1982. Cinc mesos després, el PAD estableix un acord electoral amb el PSOE, dins del qual acabaria autodissolent-se el gener de 1983.

Més greus són, per a CC-UCD, l'escissió democristiana del juliol del 1982, que donarà lloc al Partido Demócrata Popular, ja que hi figuren personalitats centristes o excentristes com Lluís Cierco, Joan Josep Folchi o Joan Botanch, i la quasi simultània separació d'Adolfo Suárez per crear el Centro Democrático y Social, que en un primer moment sembla arrossegar gran part dels quadres i militants centristes catalans, des de l'aleshores secretari general, Julià Valón, el governador civil de Barcelona, Jorge Fernández Díaz, els líders provincials Josep Pujadas i Domingo, Pere Rosselló, Manuel de Sàrraga, Josep Coderch i José María Mesa Parra, 6 dels 18 diputats al Parlament o 200 afiliats de la Joventut Centrista.

Davant les eleccions generals anticipades de l'octubre de 1982 ¿com se situa cadascun d'aquests grups, pretesament hereus del patrimoni polític ucedista dels primers anys de la transició? Deixant de banda la integració del PAD en les llistes socialistes, que al Principat no té cap relleu, el modest PDP català es converteix en soci menor de la reviscolada Alianza Popular, i el CDS presenta una candidatura de notables encapçalada, a Barcelona, per l'exdiputat Antoni de Senillosa. El que resta de Centristes-UCD, encara sota la presidència d'Anton Cañellas, concorre també en solitari, tenint com a cap de llista i reclam electoral el ministre d'educació, Frederic Mayor Zaragoza.

Els resultats catalans del 28 d'octubre constitueixen, per a les dues opcions que es reclamaven explícitament del centre, una catàstrofe sense paliatius. La desbarborada CC-UCD recull tot just 70.000 vots (un 2% dels emesos) i passa dels 12 diputats de l'anterior legislatura a la condició d'extraparlamentària; l'improvisat CDS, per la seva banda, obté 68.000 sufragis (un 1,9%) i resta també sense representació. Les principals beneficiàries de la débâcle han estat, és clar, les dues coalicions situades als extrems de l'espai polític que venim analitzant: Alianza Popular-PDP (que ha pujat quasi 11 punts percentuals des del 1979) i Convergència i Unió (que n'ha augmentat més de 6).

Dit això, perquè el final cronològic d'aquesta exposició no sigui massa abrupte, afegiré només que durant el 1983 el desmantellament, l'autodestrucció de Centristes de Catalunya s'accelera, amb la diàspora de dirigents cap al Partido Demócrata Popular, Alianza Popular, Convergència Democràtica o Unió Democràtica, segons les afinitats o les conveniències de cadascú, mentre el Centro

Democrático y Social viu també l'abandó de la pràctica totalitat dels fundadors locals i gairebé desapareix de l'escena política catalana. De fet, Centristes ja no tornarà a presentar llistes pròpies a cap altra elecció després d'octubre de 1982, i el partit d'Adolfo Suárez ho farà testimonialment a les municipals de 1983 —obtenint a Barcelona el 0,9% dels vots—, però ja no a les autonòmiques de 1984.

* * *

En el terreny de les conclusions, es podria dir que l'evolució descrita fins aquí és la història de dos fracassos successius. El primer fracàs és el dels grups burgesos i empresarials catalans que foren incapaços de construir, a la sortida del franquisme, una opció política seriosa, de dreta o centre-dreta, però de caràcter autònom. ¿És aquest fet imputable a lentitud de reflexos, a migradesa dels recursos econòmics esmerçats, a simple incompetència dels individus que ho intentaren? Hi deu haver una mica de tot, però costa d'entendre tanta ineficàcia en personatges de la trajectòria d'un Josep M. Figueras, un Joan Mas Cantí o un Carles Ferrer Salat..., fins i tot admetent que els negocis i la política es regeixen per lleis diferents.

Per tant, potser una causa més profunda del fracàs es troba en l'hàbit de dependència política respecte de forces alienes que aquesta burgesia catalana ha adquirit al llarg del franquisme; els quaranta anys de dictadura, i la creixent integració de l'economia catalana en el marc estatal, han anul·lat la tradició de comptar amb instruments polítics propis i fan a la major part dels burgesos locals insensibles a aquesta necessitat. De fet, si bé ho mirem, les iniciatives polítiques de signe obertament burgès del 1976-77 (el Club Catalònia, la Lliga, el Centre Català...) van correspondre a grups reduïts o personalitats aïllades, escassament assistits pel conjunt dels interessos als que pretenien servir. I, encara que hagi restat fora de l'exposició anterior, és bo recordar que l'oferta electoral potser més clarament «empresarial» de totes les que s'han presentat en els darrers dotze anys, la candidatura Solidaritat Catalana a les autonòmiques del 1980, encapçalada per Joan Echevarría Puig —president de Motor Ibérica— sofrí una desfeta humiliant.

Un altre element a prendre en consideració és l'enorme dificultat que prestava, el 1977, el conciliar un missatge conservador en matèries econòmica, social i política, amb posicions autonomistes, encara que aquestes fossin tan prudents com les de la Lliga de Catalunya, per exemple. El potencial vot dretà, a la Catalunya dels primers anys del postfranquisme, és fortament espanyolista, hostil o molt recelós davant la demanda d'autonomia, i resulta gairebé impossible arribar-hi des de partits catalanistes, o simplement catalans, de manera que només Alianza Popular i, en part, la UCD hi tenien accés. És ben significatiu —i torno a un exemple anterior— que l'intent de captar aquest vot des d'una plataforma política local

batejada amb un nom de ressonàncies catalanistes —només el nom...—, la Solidaritat Catalana de 1980, acabés en un fiasco total.

Si el primer fracàs és el d'una dreta catalana, el segon fracàs, de termini més llarg, és el d'un centre estatalista. Pel que fa a les causes d'aquesta fallida, crec que manquen investigacions a fons sobre UCD —tot i els treballs de Carlos Huneeus, de Mario Caciagli, etc.—, i encara més sobre la UCD a Catalunya, però en les modestíssimes dimensions d'aquest paper, he intentat donar més amunt algunes pistes de caràcter intern. Voldria afegir, ara, un argument de fons, simètric al que utilitzava fa un moment per explicar el fracàs d'una dreta autòctona. En l'escenari sociopolític català del sexenni 1976-82, un missatge de centre, moderat, reformista, modernitzador, adreçat principalment a les capes mitjanes, era difícilment dissociable de la component nacionalista o catalanista.

I bé, UCD, ni en la seva forma originària ni en les seves metamorfosis posteriors (Centristes-coalició, Centristes-partit...), no fou capaç d'assumir de manera creïble i duradora aquesta component, no arribà a treure's del damunt la imatge —l'estigma— de força sucursalista dependent de designis exteriors, d'instrument del govern central a Catalunya en plena discussió de l'Estatut, de «policia indígena» en l'afer de la LOAPA, etc. En aquestes condicions, passat l'inicial efecte Suárez, esvaït el capital polític que representaren la reforma sense traumes i la Constitució, etc., i afeblit per les seves pròpies tares estructurals, el centrisme estatalista no podrà resistir la competència del centrisme catalanista.

Per últim, crec que aquests dos fracassos són essencials per explicar un èxit, el de Convergència i Unió, que gosaria dir que esdevingué la gran opció de centre-dreta per exclusió, sense haver estat concebuda com a tal. Situada originàriament en un espai progressista de centre-esquerra, Convergència s'hi mantindrà almenys fins a les municipals de 1979 —recordem els «pactes de progrés» amb socialistes i comunistes als principals Ajuntaments de Catalunya-; tanmateix, la inexistència d'un catalanisme obertament conservador i la fragilitat del centrisme estatalista ofereixen a CiU un gran potencial de creixement cap a la seva dreta, un potencial que la coalició nacionalista comença a explotar en les eleccions del 1980, quan per primera vegada els sectors socioeconòmics dretans aposten per ella com a antídoto contra el risc d'una majoria d'esquerres; la instal·lació progressiva de CiU en aquest espai inicialment no propi, l'adaptació dels plantejaments programàtics a aquest espai, la gradual modificació de la militància són —crec— processos posteriors al 1980, i encara més al 1982, i molt afavorits per l'exercici del poder autonòmic.